

Заморський Вістник

THE TRANS-OCEANIC HERALD

Число VII. Торонто, Онт. Липень 15, 1920. Рік I.

Зміст.

Від Редакції.
Політичний огляд.
Українська мова.
Віджитки в людській натурі.
Зорі Греції.
Історія культури.
Всесьвітна історія.
Колиска народів.
Психольогія.
Хемія.
Камені, що падають з неба.
Підвалини хліборобства.
Жертва міського блиску.
Хата у воді.
Ради про здоровлэ.

Накладом і з друкарні "Робітничої Книгарської і Видавничої Спілки" 516 Queen St. W. Toronto, Ont.
ЦІНА 15ц.

ЧИТАЙТЕ КНИЖКИ!

БІЖУЧА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ.

Ми жиємо у великі часи історичних перевертів. Ми тепер сьвідки відродженя України. Але минуть кілька років, політична хуртовина втихне в нашім ріднім краю, і тоді нам схочеть ся переглянути історію сих славетних днів. Та треба буде чекати поки якийсь історик ту історію напише, та може дещо й перекрутить, а дещо не дасть того, що було.

Чиж не мати собі **"Біжучої Історії України"?** Сею історією є томові збірники журнала **"Воля"**, що містять в собі поверх 500 сторінок

"Біжучої Історії України".

Наша Книгарня має лише 100 таких томів в красній оправі, і поручає їх любимцям історії лише по **$ 3.50 за том.**

ЧИТАЙТЕ СТАРОКРЄВУ ЛІТЕРАТУРУ.

Шість років ми були відтяті від рідного краю; а через той час великі відміни зайшли там, відміни як політичні так і духові. Щоб розуміти, що тепер діеть ся на Україні, треба переглянути, хоч здебільшого, ту старокраєву літературу (книжкову та ґазетну), в якій запечатана історія тих шістьох років.

Наша Українська Книгарня в Торонто власне отримала з Старого Краю ладунок книжок, ґазет, мап та почтівок, спис котрих ми понижче подаємо, а котрі власне дадуть нашим читачам зрозуміти старокраєву ситуацію в її історичнім розвитку.

КНИЖКИ:

Найновіщі Твори В. Винниченка

"ВІДРОДЖЕНЄ НАЦІЇ"

Том	I.	348	сторін друку.
„	II.	328	„ „
„	III.	555	„ „

Є се одинокий твір правдивої історії революції на Україні. Щоб знати докладно хід подій на Україні, довідаєтесь з книжки "Відродженє Нації".

Цін сих книжок тут не подаємо, а вишлемо кождому, хто зголосить ся по окремо друковану лісту старокраєвих книжок.

З творів В. Винниченка у нас можете ще дістати слідуючі:

Том	I.	Краса і Сила,	260	ст. друку
„	II.	Голота,	291	„ „
„	III.	Боротьба,	251	„ „
„	IV.	Кузь і Ґрицюнь,	216	„ „
„	V.	Історія Якимового будинку,	210	„ „
„	VI.	Рівновага,	274	„ „
„	VII.	По своїй	208	„ „
„	VIII.	Божки,	356	„ „
„	IX.	Босяк,	246	„ „
„	X.	Чесність з собою,	268	„ „
„	XI.	Хочу,	303	„ „

Син України, історична повість в трох частях, з багатьома ілюстраціями та мапою.

ИНШІ КНИЖКИ.

Раковський,	Зоольоґія.
„	Людина.
Поль Бер,	Наука Природи.
Андрущенко,	Математика.
Казки,	Гауфа.
„	Ґріма I.
„	Вехетайна II.
Ґете,	Фавст.
Шіндлєр,	Фізика.

ҐАЗЕТИ.

Воля Народа, з Черновець, Буковина.
Вперед, зі Львова.
Земля і Воля, зі Львова.
Нова Доба, з Відня.
Боротьба, з Відня.
Український Прапор, з Відня.

ПОЧТІВКИ.

1. Ой видно село широке село
2. На варті
3. Відхід добровольців
4. Сьвітлина I Іванця
5. Пращаня
6. Мапа України
7. Барабанний огонь під Семиківцями
8. За Волю України і багато иньших.

МАПА УКРАЇНИ в укр. мові друкована в КИЄВІ 1919, величина 70.5 × 108.5 цм.

Посилайте замовленя на сю адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA

516 Queen St. W. TORONTO, ONT. CAN.

ЗАМОРСЬКИЙ
ВІСТНИК

Число VII. Торонто, Онт. Липня 15, 1920. Рік I.

ПРО НАУКУ ІСТОРІЇ.

Навчившись читати та писати і перейшовши початки ґеоґрафії, треба братись до науки історії; перше до історії того народу, до котрого учень належить, а потім до всесьвітньої історії. Хапатись за щось вищого з соціяльних наук, як "історія цивілізації", або "політична економія", — годі, не маючи підвалини до тих наук, себто звичайної науки історії.

Словом "історія" зветь ся літопис дій певного окремого народу або якоїсь людської громади; історії усіх народів, списані разом, складають з себе всесьвітну історію людства.

Людина мусить знати історію, бо людина є витвором історичного розвою і її будучина і доля залежить у великій мірі від знаня або незнаня її історичної минувшини.

Варто знати історію тиєї родини, до котрої належиш. Може дід або прадід твоєї родини був добрим громадським проводарем. І знаючи і шануючи добру славу свого діда і ти сам казав би собі: "Я ж онук мого славетного діда, я не повинен закаляти його слави, я мушу теж підти в його слід, а може і перевисшити його діла моїми ділами! "А знов ти можеш довідатись, що твій батько, (котрого ти ніколи не бачив, бо ти був тоді ще немовлям, як він умер) є причиною твоїх злиднів, бо він був пяниця, пропив маєток твоєї родини і сам пропав десь у бійці, як був пяний. Знаючи про гірку долю свого тата, ти скажеш собі: "Ні, я ніколи не візьму до моїх уст тиєї алькоголічної трутини, я маю очистити честь моєї родини, яку заваляв мій тато-пяниця".

Так само і історія того народу, до якого ми належимо.

Ми маємо її знати, бо в тій минувшині лежить наша теперішня доля і недоля. Приміром, з нашої української історії ми довідуємось, що у давну давнину ми рядились вічами усіх дорослих мужів, що князі (проводарі) були вибирані і усувані тими вічами, що тоді на Україні було лехше жити. Але потім наш нарід згубив свого громадського духа, склавсь на князів, котрі прибрали силу королів і потім почали "тесати кіля" на головах нашого люду, а своїми сварками та братовбивчими войнами, дали Татарам можливість знищити і сплюндрувати Україну до щенту, звести її на руїну. Сей історичний приклад вчить нас не складатись на проводарів, але громадські справи всенародно вічами, чито радами, полагоджувати. Се один приклад з нашої української історії, а їх там багато-багато! І всі вони дають нам науку, що нам робити, а чого неробити.

В історії усе є визначні особи, одні погані, другі добрі; або й такі, що з одного боку добрі, аз другого кепські. Приглядаючись до характеру тих провідників, ми прирівнюємо себе до них, ставимо в думці себе на їхнє місце і думаємо: "А щоб ми зробили, як би дійсно ми мали відограти ту історичну ролю, а не вони?" Улюблених історичних героїв ми собі хочемо наслідовувати, злих характерів уникати. **Так ми самі вчимось з історії творити історію,** але уже нашу власну. Вчимось історичних помилок не робити.

"Всесьвітна історія" є збір історій народів цілого сьвіта. Одні народи перегнали нас своїм поступом, иньші позістали геть позаду нас. Але, і від тих і від тих, ми можемо зачерпнути собі дорогої науки. Бо треба добро знати, щоб добро робити, і треба зло знати, щоб зла не робити. Ті народи, що перевисшили нас своєю культурою та знанєм, своєю історією навчуть нас, як їх здогонити. Знов, у сьвіті заносить ся на зєднанє усіх народів у **одно людство.** Коли се станеть ся, певно не за нас, але, знаючи всесьвітну історію, ми зможемо і свою лепту подати на збудуваня того будучого устрою, коли люди, незважаючи на мови та кольори шкіри, стануть однією братерською родиною.

От чому треба знати науку історії, а хто її з нас не схоче вивчити, хай відразу запише себе до книги мертвих.

ПОЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД.

Польща. Коло Польщі дуже зле. Лядський мілітаризм, про котрого один газетяр сказав, що він має велику хавку, але малий живіт, гине. Семрть соток тисяч нещасливих Галичан, самосил над Білою Русею та Литвою, будуть пімщені. **Москалі розбили лядський фронт, по цілій лінії!** Перейшовши Березину в трьох місцях Москалі підступають під Вільно, звідки лядський окупаційний уряд втік у переполосі. Є чутки, що Ляхи хочуть забирати свій головний уряд геть з Варшави. Взявши Рівне і натискаючи від Проскурова та вздовж горі Дністром, Москалі замикають полудневу лядську армію в довгім та вузькім "гузирі" так як довга Галичина. Коли Ляхи з того "гузиря" не виберуть ся вчасно, так там пропаде ціла їхня армія, котру можуть домолотити самі галицькі селяни. Бачучи ще один "розбюр Польскі", Ляхи просять аліянтів, що тепер мають конференцію з Німцями в Спа, в Бельґії, щоб ті мирили їх з Москвою. Але чи Леіннів уряд схоче аліянтського посередництва, се велике питане. Будь-що-будь, а визвіл Східної Галичини, як і иньших земель, що під Ляхами — прийшов.

Канада. Нарешті премієр домініяльного уряду, Роберт Борден, побачив, що час йому уступитись. Він зрезиґнував з премієрства і посольства. Але не розвязав домініяльного парляменту і не проголосив нових виборів. Борденів консервативний уряд ще мав упасти під час війни, бо той присловутий "Order in-council" понищив багато канадийських вольноців і був звів Канаду на край неволі, несогіршої від царату. Щоб утриматись при владі, Борден був зеднав якусь частину лібералів та консерватів у, так звану, "Юнійну партію". Тепер, коли та партія розлізлась геть, Борден скликав зїзд своїх прихильників і придумав "трйк", сотворити нову партію під назвою: Національно-ліберальна і консервативна партія". Але ті Борденівські хитрощі шиті чорними нитками по білому. Своє премієрство Борден відступив Міенови, міністрови внутрішніх справ в його кабінеті. Але нема ваганя, що Міенове премієроване довго не потриває. Опінія канадийської суспільності вимагає домініяльних виборів, а тоді провід Канадою візьмуть в руки нові сили. Про Міена власно треба знати канадийським Українцям, бо се він відібрав нам горожанські права на час війни, хоч сам казав, що не вірив, аби Канадийські Українці виступили супроти Великої Британії,

Певно, що сам Міен не тішить ся своїм премієрством, бо вістки, що приходять з цілої Канади, вказують на рух за обєднане фермерських сил з робітництвом. У Манітобі "Товариство Злучених Фармерів" уже готове до домініяльних виборів з $ 56.000.00 і 10.000 аґітаторів.

В Новій Шкоції мають відбутись провінціональні вибори на 27-го Липня. І на тім далекім Сході Канади фармери виступають з своїми власними кандидатами, а навіть в однім виборчім дистрикті згодились попирати робітничого кандидата. Беручи на увагу, що фармери в Канаді складають величезну більшість людности і їхню сьвідомість, можна сподіватись, що в осени Оттава дістанеть ся у їхні руки.

Анґлія та Москва. Які власне умови угоди миру повіз до Москви Красін, гандльовий посол Московської Радянської Соціялістичної Републики, але не минулоі тижня часу, як телеґрма повідомляє, що Московський уряд приймив ті умови і уважає, що тепер має статись завішене зброї між Анґлією і Москвою і початись гандльові стосунки.

Україна. Орґан українського совітського уряду в Харкові, "Извѣстія", подають, що в склад українського совітського міністерства увійшли: **Раковскій** — предсідатель, **Антонов** — комісар внутрішніх справ, **Стеклов** — робітничий комісар, **Владіміров** — комісар поживи, **Мануільский** — комісар хліборобства, **Суревіч** — санітарний комісар, **Гринько** — комісар просьвіти, **Стерлецкій** — комісар справедливости, **Туманов** — комісар фінансів, **Яков** — комісар поштів та телеґрафів, **Ісандров** — комісар залізних доріг, **Петровскій** — голова виконавчого комітету.

На першім своїм засіданю новий український совітський уряд ухвалив: змілітаризувати усі совітські установи, запровадити рансони на хліб і сувору карність в українській червоній армії,

Загально-українська мова.

(Причинок до витвореня загально-української мови.)

(Продовжене.)

Питаня Слів.

Сила коренів українських слів сьвідчить про споріднене сеї мови з гиндуською; иньші питомі українські слова мають спільність в своїх корінях з грецькою, латинською, німецькою мовою: себто тут ми маємо доказ на приналежність української мови до родини арійських мов. Але з другого боку в склад українського національного тіла увійшли, зукраїнщившись, і деякі туркменські племена. І ся туркменська домішка додала до українського словника певну скількість туркменщини.

Далі в бігу історії середновіччa, стичність з Татарами та Турками, потім осаджане Жидів на Україні з їхнім німецьким жарґоном, лядське пановане, а потім московське, — усе те, всипало в українське житє силу нових слів та термів. Щож тичить ся Галичан, Буковинців та Закарпатя, так на тім українскім пограничу, кружляють у великій кількості румунські, угорські, словацькі, ба навіть італійські слова, не кажучи вже про німецькі та польські.

Коли б усей той "лексикон" тепер та вимішати, щоб се було за "язичіє"! І тепер уже навіть, як читаєш такі "перли" зразків української мови, як твори Карпенка-Карого, запитуєш себе, чому він відразу не писав помосковському, а витворив якийсь жарґон? Чи не вистарчить у сьвіті жидівського жарґону, чи треба ще і московсько-української тарабарщини?

І ще одна сумна проява разить того, що приглядаєть ся до витвореня української літератури, беручи що до чистоти слів. А власно, що старі наші письменники, як Котляревський, Шевченко, а особливо Ол. Стороженко, що до чистоти мови, стоять вище від новітних наших писаків, які, будучи виховані в московських або польських, а навіть німецьких ґімназіях, пишуть "на память", пригадуючи через десяте пяте деякі українські слова, що чули за молодечих літ, або від своїх куховарок та покоївок, а решту всіляких "пробѣлов" заліплюють словами і виразами, як не з московської, так з польської, німецької, латинської, тощо мов. А гарні, гучні слова рідного народу, лишають поза літературою, призначують їх на вимиране. А буває ще й гірше. Сим Галичани найдужче вславились. Се те "кované" нових слів.

Галичани старанно тікали від польщини і **несьвідомо скочили в московщину.** Сему спричинилось у великій мірі галицьке москвофильство і читане, як наперед уже було сказане, московської літератури без відповідного знаня московської мови. Шукаючи за новими словами, особливо науковими термами, і не знаючи або навіть, встидаючись ужити "прості" сільскі слова, галицькі "хитрі хахли" почали перековувати московські слова на українське копито: Навіть славетний Франко вів у сім напрямку рей. Пригадаймо хоч, як він з московського слова "волна" (що буде понашому хвиля) витворив "вовна". Отже, на морю ревуть "вовни"... з овець, га?

Пізніще, переглядаючи зразки нашого письменьства, ми покажемо тисячі того "кованя".

Але тепер є факт фактом, що наша письменницька мова котить ся по тій лінії, що коли не спинемось, так зведемо її на "гавканину" знакомитого "Галичанина", і стане наша мова не українською, а щось a la "Карпаторосською".

Та тільки на наше щастє ми маємо ще час направити блуди, поповнені несьвідомостею наших попередників. А з другого боку наше українське село, котре в чужинецьких ґімназіях не вчилось, іще переховує чисту, гучну нашу мову. Тільки треба тепер великої праці, щоб вложити її в словник та граматику загально української мови.

Анґлійська літературна мова повстала з мішанини багатьох мов. Але се стало ся за того часу, коли небуло ще анґлійської літератури. Складники, які влились в стару британську мову, як латинська, анґло-саксонська, варяжська, та французська, мали час вимішатись і стати національною анґлійщиною перед появою Виклифа, Шейкспіра, тощо, котрі, зробили з неї теперішню літературну мову анґло-саксонського сьвіта.

(Далі буде).

Віджитки в людській натурі.

(Звірскість, дитячість, історична минувшина.)

(Продовжене).

III.

ДИТЯЧІСТЬ ТА ІСТОРИЧНА МИНУВШИНА.

Як бачили з попередного, дитячість — се так само історична минувшина, або радше передісторична, чито відгук колишнього переходу людством щаблів дикуньства.

Але що личить думати, казати та робити дитині, те цілковито не пасує людині XX століття, що діпялась до тридцять літ жития. Приміром:

Дитина плаче, бо її інтелект закволий зарадити собі в пригоді без плачу; такими безрадними є черепашки-клами в піску на морськім березі, — коли до них підступити, так вони сикають, не можучи нічим більшим себе оборонити. Але коли доросла людина плаче, се проява дитячости. До плачу скорі у нас більше жінки, і не дивно, бо пересічно вони інтелектуально меньше розвинені від чоловіків. Але се не дає жіноцтву права вічно плакати, себто вічно лишатись дітьми у дорослім тілі. Треба сльози затамувати, а біду усувати не чутєм, але розумом.

Жаханя і страхи належуть до дитячости. А скільки є людей, що боять ся підти самі в ночі у темну кімнату, або надвір, до стайні, у ліс, тощо. Є дорослі люди, що до безтями боять ся хробаків, хрущів, жаб, мишей. Ті страшні "звірюки" наполошили їх за дитячих літ, а недорозвинений розум жахаєть ся тих нікому невинних животин і тоді, як уже час розуміти, що якийсь хробачок вас не зїсть.

Діти і дикуни дивують ся з вперше побачених ними річей, особливо блискучих та барвистих, і хочуть їх зараз собі помацати. Коли ви хочите побачити, як багато між нами є дорослих дітваків в сім напрямку, підіть до музею, або на яку иньшу виставу і приглянь тесь там глядачам, як декотрі з них конче хочуть усі виставлені річі обмацати, хоч і прочитали на таблиці, що доторкатись пальцями невільно.

Дітей вбирають у барвисту ношу. Дикуни страшенно люблять себе приоздоблювати всіляким барвистим пірєм, шкірами з звірини, рогами, зубами вовків та медведів, черепашками, фарбами. Усе наше жіноцтво з сего погляду не втекло від дітей та дикунів; досить подивитись на їхні барвисті і часом цілковито дурні і непрактичні ноші. Не знають сараки, що краса не у лахмітю, а у здоровлю, у здоровім тілі і яснім розумі. Але сей дитячо-дикунський віджиток дуже виявляєть ся і у чоловіків, у залюбленю в тих одностроях, чито уніформах. Меньше просьвічений нарід, більш побачите в него прикрас на урядниках. Візьмім колишню царську Росію. Там, починаючи від царя, аж до підмітача улиць, усе було вбране в однострої, блискучі, барвисті. А Австрія, а Німеччина, а Франція, або котра з держав в Европі не похвалить ся тим дикуньством? Америка усунула барвистість одностроїв, хоч дещо є ще і тут. В Канаді мало де здибає ся людину в однострою, хіба полісмена, кондуктора, фаєрмана або військового, але і ті поза службою кваплять ся перебратись у цивільне убранє. Віджиток дикуньства виявляєть ся в Америці у еміґрантів з меньше просьвічених народів. Приміром, польський тип "єнерала Табаки" можна бачити в Злучених Державах скрізь, де жиє та панська нація. Барвистий однострій, що видко на двадцять бльоків, лискуча шабля і дурна воляча мармиза запилого Табаки — славетна на землиці Вашінґтона. Та й наше залюблене до "народних строїв": червоних та синих штанів, сивих шайок, барвистих спідниць, фартушків та вишиваня, хоч з артистичного боку і гарне, але що до інтелектуальности, так сьвідчить про наздництво, так само, як віджитком історичної минувшини буде і Скачмен у його спідничці з голими колінами.

Не лахміте на нашім тілі, але розум і здоровлє — се краса, а решта марнота марнот. Дикуном буде і піп у його золотім "апараті" чи ризах, тай протестантський проповідник, судія і адвокат, у їхніх чорних тоґах. Усе те тепер дитяча забавка, віджитки минувшини.

(Далі буде).

ЗОРІ ГРЕЦІЇ.

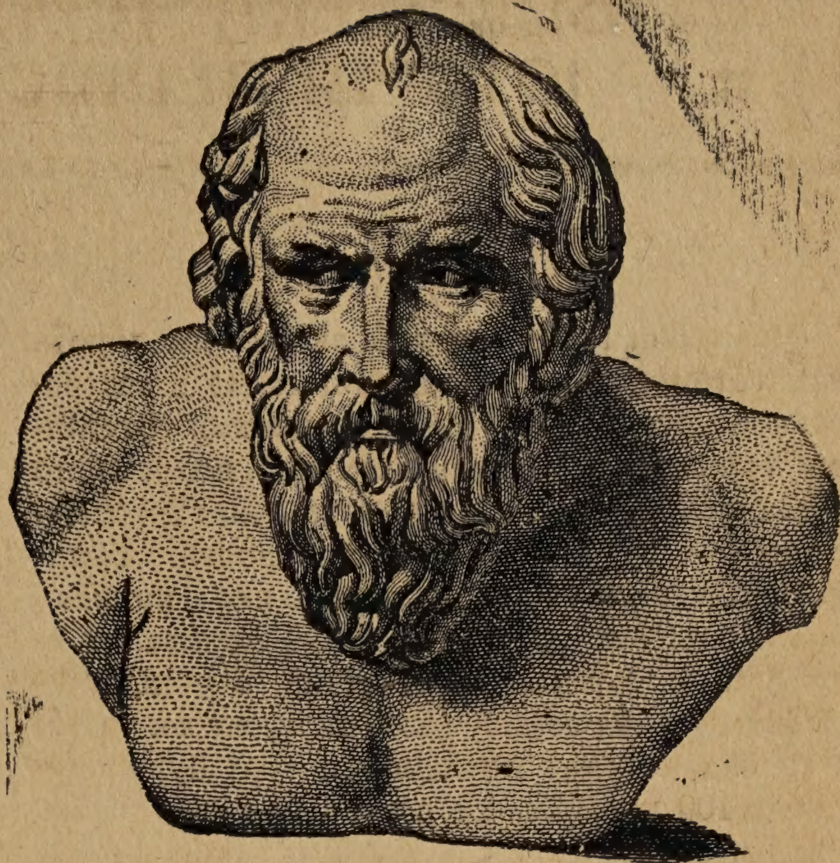
ЖИТЄПИСИ ГРЕЦЬКИХ ФІЛЬОЗОФІВ.

(Продовжене.)

II.

Діоґен.

412-323 Пр. Хр.

Александер зауважав те і, звертаючись до них, сказав: "Колиб я не був Александром, яб бажав тоді бути Діоґеном".

Як одного разу Діоґен подорожував до Еґіни, його схопили пірати, привезли до Кандії і виставили на продаж. Діоґен не виявив найменьшого хвильованя, найменьшого незадоволеня з того, що з ним сталось. Бачучи одного Ксеніада, запишаного і добре вбраного, Діоґен сказав: "Конче треба, щоб мене спродали тій особі, бо я бачу, що він потребує пана. Іди сюди, дитино", як той наближав, ся щоб купити його: "Іди, дитино, купи собі мужа". Коли його спитали, що він годен робити, Діоґен відповів, що він посідає талан рядити людьми. "Крикуне", сказав Діоґен: "Проголоси по ринку, **що коли хто потребує собі пана, хай іде сюди і купить одного".**

Ксеніад зробив Діоґена виховачем своїх дітей; Діоґен повнив ту службу з великою вірностею. Він казав дітям вчити на-память найкращі уступи з грецьких поетів, враз з кусниками його власної фільозофії, які він нарочито для них укладав. Діоґен управляв Ксеніадових дітей у біганю, бореню, польованю, верхівництву та вживаню лука і пращі. Він призвичаїв їх до невибагливої їди, а пити тільки воду. Казав їх стригти аж до шкіри; а на улицю виводив їх дуже неуважно вбраними, зчаста без сандалів і туник. Ті діти дуже любили Діоґена і хвалили його перед своїми батьками.

Коли Діоґен був у неволі, дехто з його приятелів пробували видобути його на волю. "Дурні!" сказав він їм: "Не робіть сьміху. Чи ви не знаєте, що лев не є рабом тих, котрі його годують. Ті, що його годують, ті його невольники!"

Раз Діоґен вчув крикуна, котрий проголошував, що Діоксипій переміг мужів на Олімпийських игращах. "Гей, ви раби і підніжкй!" сказав він до слухачів: "Се я той, що переміг мужів."

Коли Діоґенови сказали: "Ти старий, ти повинен подбати про спочинок", він відповів: "Що? Чи маю я зменьшити ходу на кінці моєї подрожі? Чи не булоб відповідніщим, колиб я подвоїв мої змаганя?"

Ходючи раз улицями Діоґен приглядав ся одномун чоловікови, що соромив ся підіймити шматки хлліба, які йому впали додолу. Щоб показати йому, що людина не повинна червоніти, коли хоче що-небудь ощадити, Діоґен зібрав черіпє з розбитої пляшки і носив по місту. "Я, як той добрий музика", сказав Діоґен: "Котрий лишає правдиві згуки, котрі люди можуть собі ловити." Одному, що прийшов до него стати його учнем, Діоґен дав нести шинку і жадав, щоб той ішов за ним. Соромлючись нести ту шинку улицями, той чоловік кинув її і пішов собі геть. Діоґен здибав його по кількох днях і спитав: "Невже та шинка розбила наше пирятельство?"

(Далі буде).

К. М. Тахтарьов.

ІСТОРІЯ ПЕРВІСНОЇ КУЛЬТУРИ.

(Продовженє.)

Мандрівні громадки тубольців, що мають ріжні тотемічні прозвища, приймлено в австралійській антропольоґії звати **місцевими тотемічними гуртами.** Простори племенної волости, по котрих волочать ся місцеві тотемічні гурти, дуже ріжнять ся що до своєї великости. Балдвин, Спенсер та Гилен подають яко приклад один тотемічний гурт з племена Арунта. Той гурт людей "зузульки витчетти" в році 1899 складав ся з 40 людей (чоловіків, жінок та дітей). Волость яку посідав той гурт була приближно 100 кв. миль. Се один з більших гуртів, бо є і меньші.

Великість племена, себто скупленє усіх покрівлених тотемічних гуртів, також буває всіляка. От, приміром, племено Діері, взяте враз з сусідуючими "племеноми" (певно далекими тотемічними гуртами того ж самого племена), після гадки Гейсона, складалось з 1030 людей. Колишня великість племена, що замешкувало Гипсленд, після здогадів Гавита, досягала до 1000, а може 1500 людей. Гавит обраховує великість австралійських племен дуже ріжно, від 100, і навіть меньше душ, до кількох тисяч.

Густість мандрівної людности теж дуже ріжнить ся і є в залежності від щедрости в даній місцевості води, рослинної та животинної поживи. Приміром, у волості Алиських Джерел припадає десь по одні людині на кожні дві анґлійські кв. милі. З другого боку, се майже не можливо обрахувати густість мандрівної людности в тих місцевостях, що незамешкані білими людьми, в волостях тотемічних гуртів, що затримались, не підлігши руйнуючим впливам.

Дуже росповсюдженим є погляд, що буцім австралійські племена безперестанку поборюють одні одних. Але австралійська дійсність не показує такого. "Яко загальний звичай", кажуть Б. Спенсер та Гилен. "Тубольці відносять ся одні до одних подоброму. Се братерство в обсягу свого власного племена зрозуміле само з себе. Однак і там, де двоє племен приходять до взаємної стичности, себто на межах своїх посілостей, і там підтримують ся товариські відносини меже членами сусідуючих племен. Щоб одно племено ворогувало з другим, такого тут нема, принаймні так далеко, як се тичить ся племен Осередної Австралії. Звичайно,часом, відбувають ся потички поміж членами ріжних тотемічних гуртів, котрі можуть належати і до одного спільного племена і до ріжних".

Доктор В. Рот росповідає про великий розвій виміни, як між одноплемінцями, так і ріжноплемінцями. До річей обміну належуть багато всілякої всячини: пожива, зброя, прикраси, тощо. Після слів Рота, у тубольців Осередного Квінсленду з давних давен істнують шляхи взаємозносин, котрі йдуть вздовж потоків і провадять з однієї племенної посілости, в другу. Такі загальнопризнані шляхи нераз закмечені навіть особливими придорожними прикметами. Звичайно, найпростіщою прикметою будуть тут сліди ніг раніш пішовших тим шляхом людей. Ідучи таким шляхом, тубольці уважають себе в безпеці і згуста позістають в дорозі не тільки дні, а тижні, ба і місяці. Годі допустити, щоб такі безпечні мандри відбувались, та ще з давних давен, коли б справді істнувала та уславлена міжплеменна ворожнеча Австралійців, котра, у великій мірі, є вигадкою поверхових глядачів.

Для людей, що живуть з польованя та ловів всіляких животин та збираня поживних коренів, овочів, ягід, насіня, тощо, — простори землі, на котрих плодять ся та ростуть ті животини та рослини, будуть першою конечностею. Тому нема нічого надзвичайного, що навіть громади людини, що містять ся на найнижчім щаблю розвитку, от як сучасні австралійскі тотемічні гурти, заявляють свої права на волості, на котрих вони блукають в пошуканю животинної та рослинної поживи. Племенна волость дуже добре усім їм знана. "В головнім таборі", каже др. Рот": Чито в збірнім місці усего племена, як також і навкруги головного табору, кожна природна прикмета або річ, котрою можна скористати, яко земельною межою, має свою назву: піщаний горб, кожна гора, джерело, коліно річки, балка, кожний байрак, велике дерево, — одним словом, усе, що тільки не визначаєть ся від звичайних оточин, — має свою власну назву.

(Далі буде).

Дж. Н. Ларнерд.

ВСЕСЬВІТНА ІСТОРІЯ.

(Продовженє.)

ГОЛОВА І.

ВІД НАЙДАВНІЩИХ ЗНАНИХ ЗАПИСІВ ДО ПРИПУЩЕНОЇ АВРААМОВОЇ ДОБИ.

(Приблизно 4700 до 2200 Пр. Хр.)

Понад Нилем: Як був Эгипет зроблений Нилем. — Як тамошня глибиня ґрунту росповідаэ про старезність Эгипту. — Передісторичні винаходи професора Петрэ. — Початок альфабетів та письменницької мови. — Перше відчитанэ эроґлифів. — Камінь з Розети. — Спис фараонів після Мането. — Пізніще ствердженэ того. — Будівничі пірамід. — Знайденэ гробівців перших фраонів в роках 1898-9. — Сім тисяч років Эгипецької історії, що тепер росчинена. — Релігійні уяви Эгиптіїв. — Птагетен'ові приписи чеснот. — Навала і підбій Эгипту Гиксами. — Припущений час Авраамового загощеня. —

Понад Евфратом та Тиґрисом: Глибоке похованэ старезної цівілізації в Мезопотамській долині. — Розпаденэ її побудованих з глини міст. — Давне перехованэ її писаних памяток на таблицях та цівках з запеченої глини, в купах руїн. — Новітні роскопи. — Вухналеве письмо і його відчитанэ. — Дивуючі винаходи за недавних років.— Робота Американцьв у Ніпурі. — Історичні записи з 4500 р. Пр. Хр. — Вавилонія за Авраамового часу. — Сумарійська цівілізація. — Припущенэ звязку ранішньої китайської цівілізації з сумарійською. Осягненэ Вавилоном зверхности. — Гаммурабі, фундатор Вавилонської Імперії. — Його тотожність з біблійним Амрафелем. — Винайденэ його правотаря.— Вавилонське оповіданэ про потопу. — Час вимандрованя Авраама з Вавилонії до Ханаану.

Скрізь: Проблиски появи цівілізації на Еґейськім Морю. — Арійські народи Индії та Ірону. — Найраніщі китайські записи.

Після теперішнього зная, першими людьми, що виступили з передісторичної темрявй на ранішне сьвітло історії, через вигад альфабетів або законів, котрі вложили розмовну мову у писану, були мешканці в долишніх частинах двох знакомитих річних долин, — долини Евфрата та Тиґриса і долини Нилю. Частинй тих долин, котрі вони посідали лежать майже в тій самій широчені, відокремлені, коли так можна висловити се, пнем Аравійського півострова та північною відногою Червоного Моря. В котрих з тих двох вперше зявилось письменництьво, що змогло полишити по собі деякі записи і чи воно зявилось, чи ні, в обох зі спільного джерела, є ще нерозвязаним питанєм.

Припускають, що написи, недавно знайдені над Нилем будуть старшими від найстарших записів знайдених понад Евфратом; але там нема ще певности у датованях, і можливо, що раніщі написи ще будуть видобуті на денне сьвітло.

ЄГИПЕТ.

Після глибині ґрунту в вузькій долині Нилю, намуленого протягом століть річними виливами тієї ріки, можна обрахувати, звичайно з певною приближностею до вірности, давнину часу, відколи та долина стала здібна про осадженє народом, що підвів ся понад дикий стан житя. Професор В. М. Р. Петрє, котрий протягом кількох минувших років був найзавзятіщим і найщасливіщим в тім напрямку роскопачем похованих рештків стародавного Єгипту, є того переконаня, що той час більше меньше сягає до вісім, а може і десять, тисяч літ. Пишучи в 1900 р. він сказав: Рата намуленя є добре знана (приблизно один метер на одну тисячку літ);а свердленє показало, що глибиня намулу в Нилевій долині буде тільки 8 метрів груба. Перед тим та країна мала досить дощів, щоб тримати води в тій річці високо; і тоді та річка не осаджувала намулу. Тоді Ниль, певно, мусів плисти, як швидкий потік, через неплідну країну пісків та каміня, котра не могла дати прожитку жадній людності, хіба яким-небудь палеолітичним мисливцям. З дальшим висиханєм підсоня Ниль згубив так багато своеї хуткости, що його намул почав осідати, і родючі намулені рівнини дали можність розвиненю на них управи ріли та зросту цівілізації. За того, власне, часу туди приходить якийсь нарід, що уже уживав мідь.

Винаходи, пороблені професором Петрє і иньшими недавними дслідниками, кинули тепер дивне сьвітло на житє і роботу того народу геть взад майже до того часу, так обрахованого. Переконують ся, що ті рештки, стародавність котрих починаєть ся принаймні від шість тисяч літ сперед Христа, знайдені в передісторичних цвинтарах та руїнах міст (головно гliняне начінє) можуть бути просліджені в продовжній послідованости, котра показує удосконаленє штуки та уліпшенє умов житя.

(Далі буде).

Евген Єлачич

КОЛИСКА НАРОДІВ.

(Докінчене)

Хочу тілки згадати ще цікаву пробу пояснити розширені майже в усіх народів оповіданя та казки про смоків і зміїв також як слід житя людського на далекій півночі. Справді хиба не дивно, що в усіх народів, особливо индоевропейських, гадюка є символом лиха, коли на праву се сотворіне досить нешкідливе. В наших краях живе лиш одна їдовита гадюка, але в ній нема нічого такого, що хоч троха відповідало б тим потворам і смокам, про які говорить ся в казках.

Найбільші, живучі тепер гадюки — боа, зовсім нешкідливі і їх декуди держать як сьвійських звірів. Найїдовитіщі гадюки — гиндуський окулярник та американська тарахкавка для людини геть менше небезпечні, як хижі звірі. А тим часом у казках говорить ся про многоголових зміїв-людожерів, тощо. І в Ведах маємо богато згадок про страшних величезних зміїв, які все являють ся заступниками зла. Навіть бог Врітра (те саме що Вала і Піпру, порів. лат. vipera) часто зветь ся Агі, себто змій. У Ведах говорить ся виразно, що лукавий Вала, вхопивши сонце і заховавши його в підземну твердиню, приставив страшних зміїв, щоб стерегли його. І се найпростіще пояснити полярною гіпотезою. Коли сонце зайшло за обрій і не підіймаєть ся над ним, коли стає полярна ніч, так се Вала, бог пітьми вхопив сонце і заховав у підземну твердиню. І саме в час починає над бігуном світити та вигравати чудова полярна заграва, якої доси не було видко. Ся заграва все є в ненастаннім, блискавичнім русі.

Ось як описує сю появу людина XX. віку і при тім не поет, а дослідник природи, Фрітйоф Нансен: „Та ось північне світло вкриває своїм сріблястим блиском усе небо. Швидко сріблястий відтінок переходить у жовту, зелену і червону барву. Світло, раз у раз зміняючи ся, не маючи спокою, то розливаєть ся широким поясом, то знов стягаєть ся, на те тільки, аби знов розкинути ся по небу кількома окремими розбіжними поясами засліпляючої білої барви. І все те оточене хвилястим та гискравим проміням. І на раз усей той дивоглядний образ щезає. По хвилі світло зявляєть ся знов у подобині огняних язиків на самім зениті, а від обрія їм на зустріч тягнеть ся срібне проміне. І се тягнеть ся доти, доки не розтопить ся, не розпливеть ся в місячнім світлі. Почуваєш, немов би над тобою пролетіло зітхане якогось великого духа. Та ось полярне світло знов закрутило ся на подобину огняної гадюки посеред усього неба, а її хвіст кінчить ся лише на височині 10 ступнів висче обрія на півночи. Відси блискуча течія повернула на схід, розкидаючи ся кількома широкими пасами, і на раз знов змінила напрям і зігнула ся дугою. І знов поверт, заграва повернула ся до заходу, склубила ся в кулю, а з неї кількома галузями знов розкинула ся по уьому небу“.

XI.

Людина XX. віку не знаходить инших слів до опису полярного світла, як „огняні язики, огняна гадюка, огняний хвіст“ і т. и. Чиж диво, що давні люди описували те саме явище, що зявляєть ся по зануреню сонця, як огняну гадюку, що стереже полонене сонце? Ясно також, що ті гадюки для них мусіли бути виплодом лиха, союзниками лукавого бога Вала. Колиж Індра побіджає Вала, то руйнує також його підземні твердині і вбиває гадюк, щоб визволити сонце.

В Авесті говорить ся також що страшні змії, мороз і сніг, себто знов таки зима й ніч погубили край Агурамазди. І майже у кожного европейського народа знаходимо в переказах богато подібного до перемоги Індри над Валом та його гадюками. Боги або люди-герої, заступники добра, поборюють страшних зміїв, драконів, гидр і увільняють якусь добру душу з неволі. Чи сей постійний звязок уявленої змії з ідеєю лиха і пітьми не є також пережитком часу житя людий на далекій півночи, коли вони довгими полярними ночами придивляли ся до блискотаня північного світла?

(Кінець)

Іван Раківський

ПСИХОЛЬОҐІЯ.

НАРИС НАУКИ ПРО ЛЮДСЬКУ ДУШУ.

(Продовжене).

Як громада складаєть ся з людей, так і людина складаєть ся з комірок: людське тіло — се громада комірок! Кожна така комірка живе до певної міри своїм питомим житєм: кожна комірка відживлюєть ся, віддихає, травить поживу і перемінює її у свою питому матерію, виділює непотрібні субстанції, а в кінци росте і множить ся розділюючись на дві половинки, з яких кожна стає осібною коміркою. Крім того сповняє ще кожна комірка свої питомі, окремішні чинності. Як в добре уладженій громаді громадянська робота розділюєть ся на окремі гуртки людий, так і в людському тілі ріжні гуртки комірок сповняють окремішні чинності: комірки, з яких утворений живлячий провід, травлять поживу; ті, з яких утворена кров, розносять поживу і кисень в цілім тілі; комірки нирок виділюють шкідливі плинні субстанції, ще иньші займають ся иньшими чинностями... а комірки, з яких утворений нервняний уклад, виконують духові чинності. Згадані нервняні комірки відзначують ся питомим вигляддом: звичайно вони розгалужені, зірчасті, при чім звичайно одно розгалуженє видовжуєть ся у тоненьку а довгу ниточку звану нервняним волоконцем. Коли ми вже запізнали ся з нервняними комірками, що власне утворюють нервняний уклад, можемо приглянути ся блище головним частинам тогож укладу.

Головною складовою частиною нервняного укладу є **мізок.** Уложений він в лобині, тій просторій коробці, утвореній кістками горішної частини нашої голови. Мізок складаєть ся знов з трех частин: головна маса мозку, яка впадає нам зараз в очи, коли на мозок дивимо ся з гори, се мізок головний, під ним і в нім по самій середині лежить так званий середний мізок а ззаду, в долі, уміщений, майже зовсім відокремлений, міжджок. Поверхня головного мозку немов поморщена: на поверхні видко повно рівців та рівчиків, які утворюють поміж собою численні рубці або звої. Найбільший рівець переходить поздовж цілого головного мозку та розділює його майже зовсім на дві рівні половини: праву і ліву половину мозку; сей рівець звуть "повздовжним"; майже з самої середини того повздовжного рівця переходить в діл, звертаючись трохи до переду, глибокий поперечний рів званий "Роляндовим ровом", а поза ним і майже до нього рівнобіжно переходить з долу до гори "Сільвіїв рів. "Після, тих ровів ми можемо розпізнатись на поверхні мозку ось як: цілу частину поверхні мозку аж до Роляндового рівця називаємо "чоловим платом", поверхню поміж Роляндовим ровом а Сільвієвим — "платом тіменним", а цілу поверхню мозку від Сільвія взад звемо "платом потиличним". Коли головний мізок розріжемо, зараз зауважимо, що його середина майже сніжно-біла, а поверхня сіра; ся зверхна сіра верства зветь ся сірою субстанцією, або сірою корою головного мізку. Дуже побільшуючими приладами (мікрскопами) можна доглянути, що сіра кора голоного мозку утворена власне з згаданих нервняних комірок, а біла середина його з волоконців, які виходять з згаданих комірок. Згадані волоконця не поплутані без ладу між собою; противно, вони переходять загалом дуже до ряду. І так одні волоконця переходять з однієї половини мозку до другої так, що відповідаючі собі місяц обох половин головного мозку стоять з собою в тіснім звязку; ті волоконця називаємо **комунікаційними;** другі волоконця переходять до иньших місць тієї самої половини головного мозку, вони злучують з собою невідповідаючі отже ріжнородні місця правої і лівої половини головного мояку, і тому звемо їх комбінаційними; треті волоконця переходять до хребетного стрижа, їх називаємо проєкційними. В наслідок такого переходу волоконців кожне місце сірої кори головного мозку стоїть у тіснім звязку з відповідними місцями другої половинй головного мозку, а також з иньшими місцями тієїж самої половини головного мозку, а, вкінци, з хребетнм стрижем. Се дуже важно затямити собі для дальшого зрозуміня чинностів мозку.

(Далі буде).

Джордж А. Корниш.

ПОЧАТКИ ХЕМІЇ.

ГОЛОВА I.

Горінє субстанції в повітрю.

"Та підстава (субстанція), котра злучуэть ся з металями підчас перепаленя (кальцінації), котра збільшуэ їхню вагу, котра зводить їх до стану кальціїв, э не що иньшого, як найчистіща і найздоровша частина повітря; отже, коли те повітрэ так змішане в згораню з металями знов стаэ свобідним, воно виходить геть дуже придатним до диханя і э більше здібним, ніж атмосферичне повітрэ, підтримувати запаленэ та горінэ тіл".

Антуан Лорен Лявуазьэ, 1775 р.

1. Ранішні дослідженя гориня. — Поміж всілякими відмінами, які повстають у субстанціяк, декотрі звернули на себе увагу уважних дослідачів від давнього часу. Рослини побирають земні матеріяли з ґрунту і обертають їх на субстанцію своеї тканини; животини їдять рослинні тканини і обертають їх на своє тіло та кістки; і рослини і животині вмирають, а матеріяли їхніх тіл роспадають ся і, здаєть ся, переходять у ніщо. Коли спалити вугіль, алкоголь або сірку, від вугіля лишаєть ся тільки дуже мало матеріялу, яко попіл, а алкоголь та сірка цілковито щезають; металі, положені в непокрите начінє та дуже роспечені, гублять свій блиск і обертають ся у субстанції виразно ріжні виглядом і власнощами від того, якими ті металі були пепереду. З початку мало робили заходів дослідити відміни в рослинах та животинах, але процеси горіня та роспеченя металів захоплювали головну увагу дослідачів за ранішньої доби хемічних дослідів; і можна сказати, що від 150 років, від середини сімнадцятого столітя до кінця вісімнадцятого столітя, дослідженє горіня було головною річею науки.

Отже нагріванє субстанцій, чито кальцінованє, як його звали первістні хеміки, котре творило головну науку за дитиньства хемії, може бути належитим початком сієї науки і тепер.

2. Горінє субстанцій у повітрю. — Відміни доконані грінєм дійсно досить вражаючі, щоб не звернути на себе уваги та викликати в ученю здивованя. Кавалок дерева або земляного вугіля положено в огонь; ступнево він стає червоно-гарячим; зявляєть ся полумінь червоно-бриліянтової та жовто-гарячої барви, а дим виходить геть.; Дерево, чи там вугілє, зменьшуєть ся що до обійму, і, нарешті, нічого не лишаєть ся, тільки невелика кількість попереднього матеріялу, але і те цілковито инакшого характеру, як було те дерево, чи вугілє. Вражаюче противенство тепер лежить між деревом та вугілєм, а тим сивим землястим попілом, що роспадаєть ся на порох, як до него доторкнутись. Не дивно, що такі дивовижні відміни примушували звертати на себе увагу ранішніх хеміків. Деревляне вугілє, коли роспечене, також жаріє і горить з невеликим видаванєм полуміні. Такі плини, як нафта, терпентина та алкоголь, з гораючи, палахкотять, але в противеньство до дерева та вугіля, по них не лишаєть ся і сліду попілу. Але повільне набиранє на шкелку саджі сьвідчить, однак, що коли нафта згорає, тоді витворюють ся иньші субстанції. Знов, усі бачили натуральний або штучний ґаз, що горить в печах або сьвітить ся у лямпах. В декотрих випадках горіня виявляєть ся, що поруч попілу, витворюють ся ще й иньші субстанції. Коли дерево або вугілє згорає у печі, тоді коміном виходить дим, саджа набираєть ся у рурах, і, коли палять вугілєм, часом видобуваєть ся і троючий ґаз. Коли горить деревляне вугілє, від него не повстає саджа і не лишаєть ся багато вугіля, але фактом є, що коли засунути юшки в комені, тоді хутко потроють ся чадом присутні в кімнаті особи, а се і є певним доказом, що один або кілька труячих ґазів стали вйтворені горінєм. Попередні, і багато подібних проб та дослідів допровадили хеміків до загального висновку, що коли субстанції горять, так вони щезають, витворюючи иньші субстанції, котрі або позістають на місці горіня, або забирають ся геть в повітрє, яко ґаз або дим. В багатьох випадках, як і у випадках з усіма передше згаданими субстанціями, горіню товаришуть горяч, сьвітло і також згуста полумінь.

(Далі буде).

Увага від Редакції. З браку місця "Початки Біольогії" підуть до слідуючого числа.

Н. А. Рубакин.

КАМЕНІ ЩО ПАДАЮТЬ З НЕБА.

з московської переклав В. Б. (Продовжене).

(Продовжене.)

Коли той подорожний був ученим, так він починав те камінє оглядати і довідував ся, що воно не земного, але небесного походженя, — себто, иньшими словами, колись упало там з неба. Але коли і як,— хто знає?

Приближно перед 130 роками від тепер, жив один знакомий вчений на імя Палас. Був він людиною дуже вченою, з роду Німцем, а родив ся у Берлині. Від малку він цікавив ся науками, а особливо любив природознавство. А досліджував він натуру не після книжок і не після чиїхсь оповідань, бо найкраще усе самому побачити та роздивитись. А на се треба самому обїхати всілякі країни, пожити в нетрах натури, добре до неї вдивитись і пошукати там щось нового. І тому Палас багато за свого житя подорожував та багато бачив і позаписував. Незабаром слава про його вченість розійшлась по сьвіту. Дійшла вона і до Московщини. Тоді там панувала цариця Катерина II. Хоч і роспустна, але вона була в деякім напрямку розумна та вчена, геть вченіща та розумніща від багатьох решти московських царів та цариць. Катерина II покликала того вченого Німця Паласа до себе на службу і дала йому посаду в Петербурзі, в Академії Наук. Дала йому і грошей, на подорожі та досліди. Палас багато подорожував по Кавказу та Сибіру. Під час тих подорожів він зібрав багато всіляких цікавин: мінералів, рослин та животин.. Усе те було привезене до Петербурґу і поставлене в Кунсткамері, себто, у тамошній Музей Академії Наук. Усе те там і доси лежить.

Отже, той самий Палас знайшов у Сибіру величезний камінь. Той камінь був дивовижної форми, чорний, суцільний. Він важив тоді поверх 1680 фунтів. Його знайшли в Єнісейській ґубернії, далеко від міста Красноярська. Від того міста до Петербурґу поверх 2700 анґлійських миль. Показали той камінь місцеві мешканці в 1749 році. Вони сказали Паласови, що той камінь упав з неба. Палас дуже зрадів тому знаходови. До того часу ще ніхто не знав про такі величезні камені, упавші з неба. Невдовзі потім той камінь був перевезений до Петербурґу. Він лежить там і тепер у Музею Академії Наук. Він кілька разів більше від людської голови. Колись він був ще більшим, але частина його є у Парижу в музею. Кавальчик того каменю Палас післав про дослід до Глядні. Той, оглянувши той кавалок, признав, що Паласів камінь був дійсно небесного походженя, — таких каменів в покладах землі ніде не здибали.

Багато разів надибували в пустелях такі камені, попадавші з неба. Вони усе падають, рік у рік. Люди знають тільки про небагато таких випадків. А в дійсності їх трафляєть ся дуже багато. Нема такої країни, в котрій би вони не падали.

Залізна іржа на снізі в зимних країнах.

Був навіть такий випадок, що рештки метеоріта були знайдені на снізі на далекім північнім острові Шпіцберґені. Один вчений Швед, на імя Норденшильд, подорожував у кораблі по Пів. Ледовому Океану. Той корабель заплив геть далеко від сьвіта у ледовату країну, вкриту снігами. І раз Норденшильд побачив в однім місці, що сніг там був наче рудявої барви, наче його присіла залізна іржа. Норденшильд зараз здогадав ся, що то не-аби-що. Він набрав того забрудженого снігу і ростопив його у шклянці, і тоді там осів якийсь рудявий намул. Норденшильд дослідив далі, що той намул був рештками каменю, упавшого з неба.

Отже, бачимо, що метеорити падають навіть і в зимних країнах, на Ледоватім Океані.

Чи можуть камені горіти.

Але ось що дивного: декотрі каміні, падаючи з неба, роспадають ся наче на дрібний порох. Часом на такий дрібний, що годі доглянути його звичайним оком.

Той порох, се собі **перепал.** Такий перепал завжди зявляєть ся на роспеченім залізі; се можна також бачити у кожній ліярні. Перепал можна зараз роспізнати після його вигляду. На поверхні ростопленого заліза, зявляєть ся щось подібне до кори; від такого заліза завжди летять гискри. Вони холоднуть у повітрю і з них стає той перепал, себто луска з тих гискор.

(Далі буде).

С. К. Кушелівський.

ПІДВАЛИНИ ХЛІБОРОБСТВА.

(Продовжене).

Також, тому що хтось міг би сподіватись від похрещеня не мішанини, але нової комбінації особливих прикмет, мусимо знати, що нам годі сподіватись одержати рослину середного зросту від похрещеня високої рослини з низенькою. Також годі сподіватись одержати коняку середного зросту від похрещеня великої з малою. Швидче ми годні одержати животину з незґрабними та непропорціональними формами. Згуста можна бачити коней, що мають тулуб борзого ґатунку, а ноги або голову тягарової коняки. Багато незґрабних коней будуть наслідком невдалих спроб одержати дорогою похрещеня ґатунок коней середнього типу.

В тих випадках, коли пожаданим є одержати новий тип або нову расу, тоді доводить ся похрещувати неоднакові типи або відмінні раси. Але в тих випадках треба знати, що більшу частину одержаних мішанин треба буде геть відкинути, яко нездалих, себто офірувати переважаючу більшість нездалих похрестів задпро одержане небагатьох примірників дійсно уліпшеної раси, часом тільки одно або двоє з великого гурту. Господарь незнавець на худобі або конях повинен вибрати собі якусь одну расу животин і плекати тільки її. Се тичить ся також і до рослин.

Похрести часом бувають добрі у першім поколіню, тому що в тім поколіню виявляють ся пануючі особливі прикмети. Примиром, Мендель довідав ся, що похрестивши горох, що видає стебло на один лікоть довжини з горохом, що видає стебло шість лікот довжини, він одержав у слідуючім поколіню похрест з стеблиною довгою від 6 до 7½ лікот., себто довшою від найдовшого з похрещених примірників. Але у дальшім після того поколіню зявляєть ся на дослідача зневіра, бо куці стебла знов зявляють ся. І се стверджує загально приймлений звичай не вживати напіврасових животин до росплоду, не вважаючи на те, якіб вони красні не були на взір.

Розділи в росплодженю рас та ґатунків.

Порядок уліпшеня ґатунків рослин та рас животин ділить ся на три кляси.

1) Побільшенє числа ріжноманітнощів.

2) Вибір найбілчше бажаних примірників до росплодженя.

3) Випробованє здібнощів вибраних примірників, що до росплодженя ними бажаних ґатунків та рас.

20. Побільшенє числа ріжноманітнощів осягають дорогою всіляких відмін в оточенях, до котрих належуть відміни поживи, догляду та підсоня. Ріжноманітнощі дуже побільшують ся дорогою спохрещеня. Одначе, побільшенє числа ріжноманітнощів повинні робити ті, котрі тільки тим і цікавлять ся, щоб осягнути нові ґатунки та раси; але звичайним господарям — рільникам не виплатить ся до того братись, тим більше, що вони мають до вибираня незлічимі ріжноманітнощі з тих, що уже істнують.

21. Вибір пожаданих примірників до росплоду — се найголовніща частина у порядку уліпшеня ґатунків та рас. У вибираню примірників до росплодженя треба звернути головну увагу на користь витвору. Приміром, дійсна вартість курей цінуєть ся здібнощами несеня, себто кількощами яйок які вони знесуть протягом сезону, а не їхньою поставою або їхнєм пірєм. Корову повинно цінувати, що-до кількощів набілу, що вона дає, а не після самої постави, хоч і з надвірного боку можна часом вгадати дійність коров. У кукурудзах треба знати кількощі зубців, а не форму зерна. Щоб підтримати якість рослин та раси животин, треба усе вважати на добре вибранє примірників до росплоду. Без уважного вибору тих примірників, пересічний рівень якости рослин та раси животин не тількй не зможе підійтись догори, але неминучо спаде геть надолину.

Американські знавці хліборобства (аґрономи) годять ся, що більшість ростин в тій країні осягла досить великої кількости ріжноманітнощів і що час уже звернути увагу на кількість витвору та більше вирівнанє і одностальність. Сей погляд однаково можна ужити дотично худоби і коней.

(Далі буде).

М. Мігайчук.

Жертва Мійського Блеску.

(Продовжене).

ДІЯ III.

Сцена. Кімнта в міськім домі, по середині кімнати стіл. Анна, наймичка, припрятує в кімнаті.

Василь (зібраний гарно, входить). А ти сама дома, Анно?

Анна. Сама, прошу пана. Бо паня пішли до театру.

Василь. До театру?... а коли?

Анна. Сегодня, нинька паня пішли, прошу, до театру.

Василь. Я знаю, що сегодня, але в котрій годині?

Анна. Я не знаю, бо я, прошу, на годинник не дивила ся. Гонисти ґод, прошу, що не дивила ся.

Василь. Але, чи давно вже?

Анна. Прошу пана що,-чи давно? Но, ні не давно; зараз таки, як Джов приїхав.

Василь. Хто приїхав?

Анна. Прошу екскюз мі! Паня казали мені тримати язик за зубами. А я не годна, бо він все лізе наперед.

Василь. Ага?,Но, но, некажи, а давай що випити, бо я голоден, як пес, а голову аж лупає. (Скидає фрак і капелюх.)

Анна. Прошу пана, дати води панови?

Василь. Не води, а дай щось випити! (Сідає виймає папері з кишені і читає потихо; лапає ся за голову і думає).

Анна. Хочуть пити, а води не хочуть?

Василь (зриваєть ся з крісла). Я йду на реставрант; а як паня прийде, скажи, що нехай зажде мене на вечери, бо я хочу знею бачитись.

Анна. То пан не хочуть пити, а йдуть на реставрант? (Чуєть ся дзвінок в дверах.)

Василь. Подиви ся хто то. (Анна йде до дверей.) Коли ті люди що за грішми, то кажи, що я не дома, а поїхав до Саскатуну.

Анна. Казати прошу, що пан поїхали до Саскатуну?

Василь. Кажи, кажи! (Стає при бік щоби не видко з дверей. Анна втворяє двері. В дверах Петро і Марійка.)

Анна. Пан поїхали до Саскатуну, прошу.

Петро. А пані Стахова дома?

Анна. Паня Стахова до театру пішли, а мені казали язик тримати за зубами.

Петро. А коли пан Стахів вернуть ся з Саскатуну?

Анна. Прошу я зараз їх запитаю, коли вони вернуть ся з Саскатуну, бо вони мені сего не сказали. (Обертаєсь) Прошу, пана, коли ви вернетесь з Саскатуну?

Василь. А то ти, Петри? Прошу до середини. А з тобою і Марійка. Як ся маєте? (Витають ся. Анна виходить.)

Петро. Все гаразд, дякуємо. От приїхали до вас в-гості.

Василь. А Марійка також з тобою. А мама тебе пустили з Петром?

Марійка. Мама лишились дома з дитиною, а нас випровадили, бо я хотіла дуже подивити ся як ви жиєте в місті; бо і ми вже в місті жиємо.

Василь. Дитина? Чія дитина?

Марійка. Наша.

Петро. Та ти не знаєш; ми пожинились зараз, як ви забрали ся. Ми вже два роки жиємо в містечку, а два жили на фармі.

Василь. О, є. Мені росповідали люди; але бач я забув за всіх і вся. Маю свої клопоти, бігаю, як коло ріки, де люди топлять ся.

Марійка. Ви маєте клопоти в місті? А я думала, що в місті так добре, що лиш жий. Але ви подали ся гет, змарніли. (Анна входить бере від Марійки парасолю, дає її крісло, а від Петра бере капелюх.)

Василь. Сідайте та росказуйте все. Мені аж лекше стало. Мені здаєть ся, що я на своїй фармі; отсе звами подибав ся. Ох, Боже, як там гарно було! Але моє щастє пропало.

Петро. О, в нас тепер гарно. Колію побудували; на твоїй фармі тепер місто. Там де твоя обора була, там тепер пишаєть ся наш українській елевейтор. А я перебудував твою хату; зробив з неї палату. А ті сосонки, що ти посадив виросли, такі гарні стоять по при хідник. Я поробив льоти з твоєї фарми, бо там тепер вже містечко; не яке будь: є млин, пять шторів, банок, маємо народний дім, гарну школу, церкву, все, все, що лише треба.

Марійка. Але "мувінґ-пікчерс" ще нема. Яке то було файне представлене, що ми тепер бачили!

Потро. Чекай не розказуй їм про мувінґ-пікчерс, бо вони се все бачуть, вониж у місті.

Василь. Чи ж правда, що на моїй фармі, чи то радше на твоїй, бо ти її купив, тепер стація?

Петро. Так, є, але я і для тебе лишив чотири акри, як бись хотів там замешкати. Я тобі їх дам даром, бо я на твоїй фармі заробив тисячі. А в нас тепер гарно жити. Люди стали богатші, більше розумнійшими, стали свідомими; Своє шанують, а чужі люди забрали ся з заздрости, що нашим так повело ся. — А що ви тут?

Василь. Не питай, в нас пекло! — Росповідай мені про той рай, про фарми, про житє ваше, бо ми тут не жиємо. Ми чепуремо ся, чванимо ся. Все гарне, освічене по верха, але в середині в нас бруд, гріхи, злоба, траґедія за траґедією; тут хаос, житє бурливе, борба за борбою. Ой, Петре, Петре! Як згадаю про колишнє житє на фармі, то здаєть ся мені, що то сон, що ми десь були в раю. Як же ви заїхали до міста? Як мене відпитали?

Петро. Та я писав все до тебе, але ти не відписував.

Василь. Немав часу, все в погоню.

Петро. Ми були тут в місті часто, але не йшлим, бо здибали були Джова, а він казав, що ви вже погорділи нами і не хочете признавати ся до своїх людей. Отже я все вас минав. Але сего року чую, що тебе арештували вже два рази за якісь там шахрайства; і тепер люди кажуть, що тебе Джов возьме до кріміналу.

Марійка. Ой, як то страшно в арешті! Я бачила на мувінґ-пікчурс. (Чути дзвінок в дверах.)

Анна (в дверах). Прошу, пан поїхали до Саскатуну.

Никола. Що!? До Саскатуну!? А моїх пять сот де, що мали бути учора, га? (Входить і ставить ся до Василя.) Брехуне! Де мої гроші? Шахраю! Хруню! Іване, а ви що кажете, га?

Іван (до Василя). Кацапе,! Шахраю! Де мої гроші, злодію?!

Василь. Чекайте, ходім до офісу.

Никола. До офісу, злодію? До корту з тобою, не до офісу!

Василь. Ти, Петре, зачікай. Я вернусь, знаєш мушу...

Іван (до Василя). Де гроші, злодію?!

Василь. Тихо, чекайте, якось то буде (виходить).

Петро (дивить ся на Марійку, а Марійка на него). Ходи, Марійко, підем.

Анна (співає).

Іде Билий улицею, Ені тратоваром.
Здибали ся на конорі, гайда собі разом.
Ой, ти моя, мила Ені, де бим собі сіли.
Що бисьмо вже без дозору, там і айс-крім їли.
Ой сядем у ситі парку, будем лайкувати.
Кококолі наберемо, будем запивати.

Настя (входить гарно зібрана, за нею Джов несе пакунок і кладе на стіл). А не було дома пана?

Анна. Були прошу, але поїхали до Саскатуну.

Настя. Чого до Саскатону, як на довго?

Анна. Я питала, прошу, а пан не казали, бо їм перебили.

Джов. Дем фул, нати, чого до Саскатуну.

Настя. Він сими часами ходить неначе божевільний.

Джов. Ту мач ді бетер. Я з вами оженю ся, як дем фул умре.

Настя. Ні... Джов. Ти його зрадив, ти від него все забрав, протратив, і еще хочеш мене від него відобрати. О... ні, я тебе немаю ні защо, але мушу, бо в него грошей нема.

Джов. Я не винен, що він такий дем фул, що через него бизнес попсував ся.

Настя. Ні, ти стратив, що було.

Джов. Се був мій плян збути ся його, бо він думав, що він розумний чоловік, він був щирий, працьовитий, а я таких не люблю; і тепер показав тобі, що твій чоловік дем фул! Ось я інакше, я для тебе відповідний, — чи ні? Нелий, Нелий май, Нелий! (Настя відступаєть ся від него).

Василь (входить. Настя утворяє скриньку і дивить ся на сукню): Гало Джов, вел гов'з бизнес, Ґуд шов? (Джов іґнорує його. Василь витягає фляшку, сідає в капелюсі коло стола, і пє з фляшки.)

Джов. Гов! донт ґет крийзі, фул!... Ені! ґив гим е ґлес.

Анна (дає порційку і дивить ся на сукню).

Василь. Дай ще одну для того джентельмена. (Анна все дивить ся на сукню; поступаєсь на перед, а очі все на сукні. Ударяєсь в стіну, опамятуєсь, дає другу порційку.)

Весиль. Сідайте, пане Смідт. Радше випємо собі на здоровлє, бо завтра вже будемо за ґратами. (Подає лист Джовови. Джов утворяє і находить полкикане до суду.) Не журіть ся, і я таке маю, обидва йдемо. Лише те, що ви пане Смідт, свідок, а я виновний... Але, коли буде треба, то я і на вас досвідчу.

(Далі буде).

Хата у воді.

(Продовжене.)

ГОЛОВА II.

БІЙ У СТАВКУ.

Під час сніданку, коли в ранішній прохолоді, поки легенька мрака стелилась понад потоком, а тепло ватри було приємним, Бой проголосив про свій знахід. Джейб не зробив жадного запиту, бо цікавленє не є у звичаю лісників; але його мовчанка була повна запиту. Маючи рот напів-повний смаженим пстругом та кукурудзяним хлібом, Бой зауважив:

"Той згук, що ми вчора чули, Джейбе, не походив від вітролому".

"Ага?" замуркотів лісник, швидче недбайливо, без виявленя більшого зацікавленя, щоб Бой не відмовив ся росповісти своєї таємниці. Він потяг до себе другу рожеву частину з пструга, і видно було, що захопив ся ним дуже. Потім лісник знов почав балакати, бо він надумавсь, що його повага була ушкоджена в певнім напрямку.

"Звичайно", промовив він глузливо: "То не був вітролом. Я тільки сказав так, щоб не допустити до запитів, коли я був сплячий. Я знав добре, що то був бібр".

"Еге, Джейбе, то були бобри", похопив Бой: "Я знайшов великий бобровий ставок, саме горі потоком; ставок і дві бобрячі хати на нім. Я знайшов його, — отже, я уважаю його моїм, і тому не має бути жадних ловів на тім ставку. Ті бобри мої, Джейбе; кожен один, і вони не мають бути ловлені або стріляні!".

"Я не знаю, як задалеко ваш загад буде уважаний яко право", сказав сухо Джейб, перекладаючи тоненький кавальчик солонини з сковороди на свою бляшану тарелю: "Але, що тичеть ся мене, я годжусь на те. Я певний, що хлопці з табору сеї зими будуть теж шанувати вашу заяву, як я скажу, що бобрячий ставок, належить тільки до вас".

" Хай буде благословенне ваше старе серце, Джейбе!" сказав Бой: "Сього власне я від вас і сподівав ся. Але я певний, що тут навколо є геть більше бобрячих ставків, котрі дадуть поживу пащам ваших смертоносних капканів!"

"Еге," згодив ся Джейб, встаючи, щоб обтруситись: "Я зазначив троє найбільших ставків учора, коли я кружляв на захід від нашого табору. Я того переконаня, що ми можемо відступити вам ті шістьнадцять, чи двадцять бобрів у "Боївім ставку".

Бой зрадів, відчуваючи той гонор зроблений йому прозванєм ставка його імям, і зачервонів, що зробило його рожеві лиця ще дужче червоними. Він знав, що та назва позістане і нарешті дістанеть ся на мапи, бо лісники такий нарід, що дуже тримають ся переказів і не можуть бути зведені з їхньої дороги

"Дякую вам, Джейбе", сказав попростому Бой: "Але як ви знаєте, що у моїм ставку є шістьнадцять або двадцять бобрів?"

"Ви сказали, що там є дві хати", відповів лісник: "Отже, ми завжди рахуємо від вісім до десять бобрів на одну хату; себто там має бути пара старих і троє або четверо, що мають по року, яких ще старі не вигнали на їхню власну господарку і троє або четверо весняних. Бобри добрі батьки, і родина тримаєть ся прикупі так довго, як довго молодші того потребують... Тепер я іду. Побачу вас тут вполудне при їді, і, підіймивши свою сокиру, Джейб вдав ся в полудневім напрямку від їхнього табору, щоб оглянути одну долину, яку він учора зауважив.

Полишений сам, Бой швиденько поробив порядки у таборі, позгортав ліжники, помив начінє та згасив огонь. Потім, взявши свого маленького кріса-винчестера, котрого він завжди носив з собою, — хоч він ніколи не вживав його на щось більшого, як пляшка або бляшанка, — пішов знов тією самою дорогою, що і минувшої ночі, горі потоком до бобрячого става.

Знаючи, що бобри більшість своїх робіт, або, принаймні, надвідних робіт виконують уночі, Бой мав малу надію побачити їх у-день. Та всеж він підійшов до греблі крадькома; се закраданє стало у Боя в лісі звичкою, котра показувала йому мешканців ліса, в той час, коли людям роблячим гук та галас ліс здаєть ся мертвим. Його досліджене нетрів навчило його добре однієї річі, а власне, що звірина не завжди робить те, чого від неї сподіють ся, а навпаки, здаєть ся згуста чинить всупереч натуралістам.

(Далі буде).

Др. Іван Куровець.

РАДИ ПРО ЗДОРОВЛЄ.

(Продовжене).

У рослин відбуває ся переміна матерії инакше; рослини є підтримачами житя животин на землі. Звірята беруть поживу з рослин; рослини є джерелом енергії, яку видають з себе животини.. Рослини не можуть творйти свого тіла з простих тіл без тепла і соняшного світла; сонце є джерелом житя на землі. Між рослинним а звіринним світом є тісний звязок, а ділає в тім ціла природа. Вугля в природі є великі маси в покладах камінного вугля, ґрафіту; однако живі істоти, — як рослини, — його в тій формі до свого устрою не можуть допровадити. Єдиним джерелом і то найважніщим, з відки рослини вуголь побирають, се вуглевий квас, який є у повітрю. Рослини побирають вуголь з повітря за помочею соняшного світла і тепла та хльорофилю, а в сполуці з воднем та кисмем творять крохмаль і цукор, котрі є дальшими матеріялами до творення білка; і, як цукор, крохмаль, білок, вуголь переходить до устрою звірят і тут служить до будови тіла.

Звірята віддихають скоро і богато і видихують богато вуглевого квасу, котрий йде у повітрє, а звіддтам до рослин. Квасню є у повітрю чотири пятих частин. Азоту — як амоняк — у повітрю дуже мало; решта його, як азотові соли (азотани) є в земли, з відки рослинй беруть азот, який враз з цукром служить до будови ростинного білка. Рослинний білок є джерелом звірячого білка. В тілі звірят та людини роспадає ся білок на мочник, котрий з мочею дістає ся до землі, а тут під впливом бактерій мочник розкладає ся на амоняк; а сей дальше під впливом бактерій через окисанє на азотовий квас, а той в землі входить в сполуки з металями і творять азотани і тоді вже стає поживою впрост для рослин. Отак кружляє вуголь та азот через ростини до звірят, а від звірят до природи, а звідси знов до рослин.

Ціла природа співділає в кружляню первнів. Житє всього іства є в щільнім звязку з цілою природою. Вершком розвою живих істот буде людина.. Її устрій є подібний до звірячого з найбільше розвиненою будовою тіла. Під впливом ділань природи дальший розвій відбуваєть ся за помочею зародових комірок. З розродчими комірками переходять ціхи родичів на нащадків, а з ново-набутих ціх в житю, котрі відбивають ся в розродчих комірках, переходять на дальші поколіня. Людина відріжнюєть ся від усіх живих істот тим, що вони є залежними своїм житєм від кліматичних умовин, а людина єдина з усіх животин може управильнювати своє житє та його умовини через те, що зуміла уживаит вогню.

Уживанє вогню стало підставою високого розвою духа і цілої культури людиній.

2. Про житє людини.

Серед живих істот, людина є найбільше розвиненим сотворінєм. Людське тіло є устроєм, воно складене з богатьох частин, себто знарядів, котрі служать до певних житєвих цілей; тому їхня будова відповідно до призначеня ріжно збудована. Занаряди людського тіла, самі про себе не можуть жити. Окремі знаряди стоять в тісній сполуці зі собою, і всі разом, виконуючи кожний свою призначену ціль, удержують житє людини.

Людське тіло так само, як звіряче, збудоване з поєдинчих живих комірок, котрі повстають і складають ся з білковин, себто, з матерії засібної в азот, товщі, вуглеводні, ріжні соли, і води.

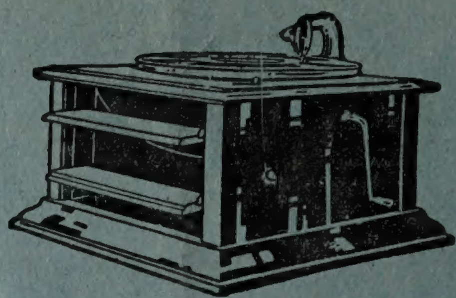
Усі ті складні людського тіла, за житя людини безупину перемінюють ся в тілі і перетворюють ся; якийсь час служуть до істнованя, до будови і віднови тіла, а потім розпадають ся і, як не потрібні відпадки, виходять ріжними дорогами з людського тіла.

Знаряди людського тіла складені з дрібоньких комірок та тканин. Комірки розвивають ся, прибирають ріжний вид і складають ся в відповідні ткани до чинностей, які поєдинчі знаряди в житю виконують.

В людскім тілі, відбуває ся безупинна зміна матерії в поєдинчих комірках. Комірки множать ся через ділене і спричиняють зріст тіла і расплід людини. Се все житє людини. Усі житєві чинності людського тіла спричинюють те, що тіло само зуживає ся; тому, щоб удержати житє, треба безнастанні утрати тіла надолужити, а зужиті частини тіла і відпадки усунути з тіла.

(Далі буде).

ҐРАМОФОНИ
і
РЕКОРДИ

Ціна такого ґрамофона $37.50 тепер.

Українці! Постарайтесь мати в себе вдомамузику, концерт або який будь.спів за помочею ґрамофона. Ґрамофон передасть Вам найвірнійше всякі звуки музики, концерту і всякі співи та промовы, яких лише в театрах можете почути. Ґрамофон зачарує Вас рідною піснею та музикою, яку радо будете слухати, забуваючи хоч на часок всяке горе та тугу за родиною. Ґрамофон з рекордами, робить велике вдоволенє в родині, в товаристві, в гурті або і одній людині на самоті

Сей ґрамофон вибудований з твердого дерева, гарно викінчений і видає зовсім природний голос, співу, музики або яких небудь звуків. За одним накрученєм спружини, грає кілька рекордів.

У нас можете дістати українські, російські і польскі рекорди по $1.00 штука і з між котрих подаємо тут лише де-які, як слідує:

E 3304 Дайже Боже добрий час.
Не сам же я оженив ся.
E 3254 Бандура.
Ой летіла орлиця.
E 3354 Сотський.
Ой Джегуне.
E 3305 Дивлюсь я на небо.
Стоїть явір над водою.
E 3418 Зелененький барвіночку.
Спать мені не хочеть ся.
E 1892 Ой, бре море.
Соловейко.
E 2278 Ой піду я лугом.
Ой під вишенькою.
E 316 Стоїть гора.
Ой ти дівчина.
E 2832 Упав чумак.
Де ти бродиш.
E 1210 Ой за гаєм, гаєм.
Дівча в сінях стояла.
E 1212 Гоп мої Гричаники.
Сонце низенько.
E 1213 Гандзю книш.
Гончий кавалєр.
E 1313 Дід Рудий.
Ой здорова чорноброва.
E 6031 Верховинець.
Віють вітри.
E 1143 Ой, схо-схохотай ся ворон.
Ой, під вишнею.
E 1314 Ой, Дніпре, мій Дніпре.
Ой, щож душі загул "Ранная".
E 1500 Тепер я — турок не козак.
Віє вітер буйний.
E 434 Змарнів я.
Козаченько, куда йдеш.
E 954 Родимий краю.
Рідна мова.
E 951 Реве та стогне.
Ой, у поли керниченька.
E 953 Віддала мене.
Люблю дивитись.
E 2399 Пішов в тіятер.
Грицько мудрий.
E 6038 Стоїть явір над водою.
Ой, ти дубе кучерявий.
E 2275 Час до дому час.
Молодий козаче чого зажурив ся.
E 2276 Засвистали козаченьки.
Ой гиля, гиля.
E 2277 Де згода в сімействі.
Ой копав я керниченьку.
E 2315 Вечерниці.
Гей чого хлопці.
E 955 В гаю зеленім.
Крилець.
E 6037 Ой, у поли жито.
Ой, йшов я вулицею раз, раз.
E 3885 Від села до села.
Ой на горі терень.

Замовленя просимо слати на понижчу адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA

516 Queen St. W. TORONTO, ONT., CAN.